

УДК 658.3.018

ВИКОРИСТАННЯ ФОНДУ РОБОЧОГО ЧАСУ ТА ПЛАНУВАННЯ ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Полюянов В.П., Плужник О.В.

Автомобільно-дорожній інститут
державного вищого навчального закладу
«Донецький національний технічний університет»

Зазначені основні напрямки організації праці на рівні підприємства з метою ефективного використання фонду робочого часу. Запропоновано враховувати в плани економічного і соціального розвитку підприємства резерви зростання продуктивності праці

Становлення ринкової економіки в Україні, створення конкурентоспроможного середовища сприяє створенню умов ефективного використання ресурсів на кожному робочому місці та зростанню продуктивності праці. Ці зміни потребують наукового прогнозування фонду робочого часу на підприємстві, належне відношення до проблеми продуктивності праці.

У сучасних умовах господарювання є дуже важливим поліпшення використання фонду робочого часу на підприємстві та зростання продуктивності праці, що визначається, з одного боку, рівнем розвитку виробництва, з іншого – фізичними і психофізіологічними можливостями людини, та залежить від співвідношення екстенсивного та інтенсивного факторів розвитку виробництва.

Питанню використання фонду робочого часу та плануванню зростання продуктивності праці на підприємстві присвятили свої дослідження багато вчених, серед яких Бондар Н.М.[1], Завіновська Г.Т.[2], Калина А.В.[3]. Проте, у даних працях не розглядаються питання використання фонду робочого часу та плануванню зростання продуктивності праці на підприємстві з врахуванням резервів, що існують безпосередньо на підприємстві.

Використання робочого часу та планування зростання продуктивності праці на підприємстві здобуває особливого значення в сучасних економічних умовах, тому що мета кожного підприємства - одержувати прибуток, а також ефективно використовувати свої ресурси, виготовляти більше якісної продукції. На це, безумовно, витрачається живий труд, робочий час. Тому саме ефективне використання фонду робочого часу, його удосконалення та продуктивна праця мають першочергову важливість.

На основі існуючих методів прогнозування робочого часу та планування продуктивності праці проведено аналіз використання фонду робочого часу та планування зростання продуктивності праці на підприємстві.

Поняття раціонального використання фонду робочого часу пов'язане з загальним економічним законом і має такі цілі: стратегічну – підвищення життєвого рівня населення, за рахунок зростання продуктивності в країні, що переходить до ринкової економіки; найближчу – реальне зростання особистих доходів працівників за рахунок підвищення ефективності діяльності галузей і підприємств [3].

Метою аналізу робочого часу є виявлення резервів використання фонду робочого часу. Формою проявлення цих резервів в їх елементарному вигляді є втрати робочого часу за різних причин та знецінювання праці в зв'язку з браком і некомплектованістю продукції. Хоча втрати - це втрачені можливості на відміну від резервів, але з деякою ступінню умовності їх можна віднести до таких і шляхом прийняття заходів вплинути на причини, що викликають втрати фонду робочого часу, тобто перетворити можливості у дійсність.

Ефективне використання робочого часу, а також боротьба з його втратами потребують поліпшення організації праці без додаткових капітальних вкладень. При цьому необхідна чітка уява, в яких напрямках має йти процес зростання продуктивності праці. Найголовнішим в цьому є питання удосконалення організації самої праці.

Серед основних напрямків організації праці на рівні підприємства відокремлюють: раціональний розподіл праці в колективі; удосконалення організації та обслуговування робочих місць; вивчення і впровадження передових прийомів і методів праці; удосконалення підбору, професійної підготовки і підвищення кваліфікації кадрів; удосконалення нормування і стимулювання праці; поліпшення умов праці та ділової робочої атмосфери у колективі; раціоналізація режиму праці та відпочинку; виховання сумлінного ставлення до праці.

Виконання плану – головна умова існування підприємства, його економічного і соціального розвитку. Тому в сучасних умовах господарювання на перше місце висувається питання, якими найкращими засобами та з якими найменшими затратами праці виконати заплановане.

Головним чинником розвитку усього виробництва та

підвищення його ефективності є підвищення продуктивності праці.

Планово-економічне обґрунтування можливого підвищення продуктивності праці полягає у тому, що по базовому рівню продуктивності праці та плануемому обсягу виробництва продукції спочатку визначається вихідна чисельність промислово-виробничого персоналу підприємства, а потім визначається можливе тудозбереження під впливом використання того чи іншого чинника росту продуктивності праці.

Показники можливого тудозбереження виражаються сумою людино-років праці, збереженої під впливом використання одного або кількох чинників.

Вплив відносної економії робочої сили на обсяг виробництва продукції обліковується за допомогою показників росту продуктивності праці та існуючої єдиної класифікації чинників зростання продуктивності праці [4]. Із усіх існуючих класифікацій чинників росту продуктивності праці можна виділити основні групи чинників:

- 1) структурні зміни у виробництві;
- 2) підвищення технічного рівня виробництва;
- 3) удосконалення управління, організації виробництва і праці;
- 4) зміна обсягів виробництва;
- 5) зумовлені галузевими факторами.

Відносна економія чисельності працюючих за рахунок поліпшення використання робочого часу розраховується за формулою:

$$E_{\text{ч}_{\text{пр4}}} = \text{Ч}_{\text{вих}} \cdot K_p \left(1 - \frac{\Phi_{\text{р.ч.}(б)}}{\Phi_{\text{р.ч.}(пл)}}\right), \quad (1)$$

де K_p - коефіцієнт основних (технологічних) робітників у загальній кількості промислово-виробничого персоналу;

$\Phi_{\text{рч}}^{(б)}$ та $\Phi_{\text{р.ч.}}^{(пл)}$ - відповідно фонди робочого часу у базисному та плановому періодах.

Приріст обсягу виробництва за рахунок зростання продуктивності праці:

$$\Delta Q_{\text{пп}} = 100 - \frac{\Delta \text{Ч}_{\text{ппп}}}{\Delta Q} \cdot 100, \quad (2)$$

де $\text{Ч}_{\text{ппп}}$ - чисельність працюючих промислово-виробничого персоналу за виключенням основних робітників;

ΔQ - приріст обсягу виробництва.

Поліпшення використання наявного виробничого потенціалу є однією з ключових завдань сьогоденного етапу соціально-

економічного розвитку України. Велика роль в рішенні цього завдання призначена аналізу трудових показників, а саме використанню фонду робочого часу та продуктивності праці, тому що в системі простих елементів виробництва – засобів праці, предметів праці та живої праці - останньому належить вирішальна роль. Тільки жива праця може привести в дію, матеріалізовану в засобах і предметах, працю.

На основі усього вище сказаного, треба доповнити, що при прогнозуванні ефективного використання фонду робочого часу та плануванні зростання продуктивності праці на підприємстві необхідно враховувати резерви, що існують безпосередньо на підприємстві та залежать від його організаційних та технологічних властивостей.

До резервів зростання продуктивності праці пропонується віднести:

- невиконання планів наукової організації праці;
- недотримання заходів плану соціального розвитку колективу;
- недостатньо ефективного використання можливостей та застосування норм праці порівняно з розрахунковими проектними даними;
- відхилення рівня технологічного оснащення від проектного;
- недовикористання технічних (технологічних) можливостей прогресивних видів сировини, напівфабрикатів, матеріалів;
- відхилення фактичної якості продукції від встановленого рівня.

Викладені основні напрямки організації праці, використання робочого часу та продуктивності праці, що дають змогу зробити прогнозування ефективного використання робочого часу та збільшення продуктивності на підприємстві при врахуванні резервів, які, в свою чергу, залежать від організаційних та технологічних властивостей. Саме таким напрямком необхідно проводити аналіз використання робочого часу та продуктивності праці на підприємстві.

Бібліографічні посилання

1. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 400 с.
2. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навч. посіб. – 3-тє вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2007. – 304 с.
3. Калина А.В. Економіка праці: Навч. посіб. Для студ. Вищ. Навч. закл. – К.: МАУП, 2004. – 272 с.: іл. – Бібліогр.: с. 262 – 265.
4. Экономика труда: Учебник для вузов/ Л.И. Жуков, Г.Р. Погосян, В.И. Севцов и др.; Под ред. Г.Р. Погосяна, Л.И. Жукова. – М.: Экономика, 1991, -304 с.

30.04.08